

Közismert irodalomtörténeti anekdota: Gogol felolvasta több ülésben Puskinnek a Holt lelkeket, és Puskin egyik nevetésből a másikba zuhant. A felolvasás végén azonban elkomorodva ezt mondta: „Milyen szomorú ez a mi Oroszországunk.”

En is töméntelenül sokat röhögtem, miközben a Hármaskönyvet, az Élet és Irodalom három vezércikkirőjének a gyűjteményét olvastam. Annyi eszement szereplőt még a zseniális Gogol sem bírt felmutatni, mint amennyit ez a könyv villant elénk a mi kis tejjel-mézszel folyó Kánaánunk politikai és társadalmi életének taglalása közben. Ha csak azokat a szövegrészeket ismertetném, amelyeket Váncsa István honvédelmi miniszterünkől és miniszterünkről varázsolt elénk, akkor élményünkkel való, hogy szerzőink nem állnak rosszabbul a modellek tekintetében, mint a XIX. századi orosz irodalom büszkesége. Ha minden idevágó szövegrészt nem is, de egy-kettőt azért idézek, hogy láthassa bárki: nem a levegőbe beszélek: „Szabó Jánosból viszont egészen parádés köztársasági elnök válhatott volna. Nem annyira karizmatikus személy ugyan, mint Torgyán doktor, viszont ő is a nagy retorikát közül való, például megkérdeték tőle a Nap-keltében, hogy akkor most van a laktanyákban víz vagy nincs a laktanyákban víz, s erre Szabó János szó szerint a következőket válaszolta: »A meleg víz az olyan, hogy egyszerre nem biztosítható, mint ahogy azt december huszonkilencedikén erről a helyről elmondtam, hiszen ezernyolcszáz vagy kétezer embernek az egyszeri melegvíz-ellátást képtelenség biztosítani, ezt csak szakaszosan lehet. Tehát amit ön mond, hogy van meleg víz, ez szakaszosan értendő.« Nem tudom visszafogni magam, íme még egy kurta idézet egy másik cikkből: Szabó János „azt mondta, a kormány emlékezés-lajla a magyar államiság ezeréves sikertörténete.” Íme néhány mondat Váncsa kommentárjából: „Voltaképp arról van szó, hogy a magyar történelemnek a tatároktól Torgyánig terjedő rövidke szakaszt teljesen újfajta, haladó, polgári módon kell szemlélnünk. Jogos követelmény ez, bár nem lesz könnyű megfelelnünk neki, hiszen az iskolai tanulmányaink alatt elszenvetett tudatrombolás következményeképp hajlamosak vagyunk negatív asszociációkat társítani az olyan szavakhoz, mint például Muhi, Mohács, Világos, Don-kanyar, Recsk és hasonlók, sőt félt, hogy a mi nemzedékünk már sohase fogja Segesvárt diadalnak látni, képtelen felmutatni II. Lajosban a győztest, korabeli szóval a victort (ejtsd viktor), vagy ha mégis, rémülten hajítja el.”

Az ilyesmin tényleg jól lehet röhögni, de ahogy szaporodnak a poén értékű idézetek és a poén értékű tények, konstatálnunk kell, hogy nevetésünkbe rosszkedv lopakodik. Hogy az iménti példánál maradjak: előbb-utóbb óhatatlanul eszünkbe jut, hogy a férfiú, akihez az iménti idézetek tapadnak, valamennyi hadra fogható magyar ifjú parancsnoka. Drámaira forduló helyzetben hivatott lenne arra, hogy új epizóddal gazdagítsa a magyar államiság sikertörténetét. Ettől el kell kedvetlenednünk. Csömörünket fokozza, hogy Szabó János még a saját pártjában sem egyedül képviseli a honfiúi érület ismét hivatallossá váló, legostobább változatát. Megyesi Gusztáv elregeéli, hogy Lányi Zsolt „hirtelen felindulásból NATO-kompatibilis beszédet mondott, s nyomatékkal kijelentette viharos taps közepette: a magyar katona egy szál szuronnal a kezében többet ér, mint egy amerikai katona ötezer rakétával”. „Hahaha” – mondom megfontoltan, és kinézek negyedik emeleti ablakomon. A Duna úgy folyik alattam, mint máskor. Szép nyári délután. Leugorjak?

Először az jut eszembe, hogy nemcsak Lányi Zsolt klinikai eset, hanem közönségének minden egyes tapsoló tagja is. Másodszor elképelem az összeverődő tenyereket, és eltűnök azon, hogy mi mindennek és ki mindenkinek tapsoltak már. Nálunk a taps a fontos, a tapsot kiváltó alkalom becserélhető. Ha megindul egy ilyen gondolatmenet, nem tudhatjuk, végül hova visz. A tragikum, bármilyen emberi iszonyatot tár fel, gyilkos ösztönöket, tébolyult szenvedélyeket, végül akár a hősök pusztulásának árán is megtisztítja a lelket. De a komikum könyörtelen fajtái olyan mélységbe visznek, ahonnan nincs felemelkedés. Ha valamely színdarab egyetlen erkölcsös emberét, és

A Hármaskönyvről

csakis őt, szakadatlanul kiröhögi az igénytelen átlag, mint ezt Molière ábrázolja az Embergüyölőben, akkor csak az juthat eszünkbe, hogy „sárkányfog-vetemény” és „Nincsen remény”. Ha pedig azt látjuk, hogy egy szabad választás eredményeképpen olyan debil egzisztenciák ágálnak a parlamentben, akiket náluk sokkal romlottabb figurák rángatnak dróton, a hatalom és a pénz megszállottai, akkor hamar eljuthatunk arra a mélypontra, amelyet a humor első számú magyar klasszikusa, Karinthy Frigyes így fejezett ki: „...arra gondoltam, / Hogy most meg kellene dögölni / és kiöltetni a nyelvemet.”

A Hármaskönyv minduntalan alkalmat kínál efféle tűnődésekre. A kötet első írása, Megyesié, 1997 májusában kelt, és Horn Gyulából csinál majmot, minden erőfeszítés nélkül. „Akar a rossebb Horn Gyulától kérdezn” – dünyögő Megyesi. És mi jön Horn Gyula után? A sorsfordító felismerést Kovács Zoltán 1999 januárjában így fogalmazza meg: „Ezek a ma kormányon lévő, egyébként nyilvánvalóan jó szándékú fiatal emberek négy hónap leforgása alatt rendítették meg a rendszerváltással kapcsolatban még megmaradt hitet, hogy jó-jó, Antall-kormány, jó-jó, Horn-kormány, ezek olyanok, amilyenek, de a háttérben már egy másként szocializálódott, tehetséges, nyílt szívű és szeretetre alkalmas társaság áll, és előbb-utóbb ők jönnek.” Később kiviláglik, hogy Kovács oktanul gyanúsította meg jó szándékkal a szóban forgó fiatal embereket. A felismerés jelenlegi végpontját Váncsa 2000 októberében így fogalmazta meg: „Első polgárunk e pillanatban is mindenfajta törvényes korláton felülemelkedve, szabadon műveli azt, amit épp akar, mintha nem volna se alkotmány, se parlament, semmi, hanem szokványos katonai diktatúrán élne – azzal a nagy különbséggel, hogy a katonai diktatúrához működőképes hadsereg van szükség, azt megfelelő módon el kell látni és jól meg kell fizetni. De mi a frásznak, ha megy nélküle is.”

A Hármaskönyv időben előre araszolva nemcsak eseménytörténetet ad, hanem rögzíti a politikai aréna nézőterén lezajló érzelmi változásokat is. Ennyiben egy-egy mű, noha hárman írták. A négy párt, amelyet megismertünk – a szocialista párt, a Fidesz, a kisgazdák és a MIÉP –, mint már említettem, sok vihogásra ad alkalmat, de öröme nem gerjeszt. A szocialisták Horn Gyulában öltenek testet, és züllöttségük fokmérője az a mód, ahogyan Bokros Lajossal elbántak. A leghibbantabbaknak a kisgazdák látszanak, a legromlottabbaknak a Fidesz-vezérek, és a legelvíbnek a MIÉP – a szerzők ugyanis nem vitatják, hogy e párt náci hajlamai mély meggyőződésből fakadnak. A könyv olvasása közben a parlament pártjai közül egyedül a szabaddemokraták nem járnak rosszul. A szabaddemokraták ugyanis sehogy sem járnak, mert egyszerűen nem léteznek. Mintha 1997 májusa és 2001 áprilisa között szüneteltek volna. Legalábbis a Hármaskönyv ezt a leverően vicces benyomást kelti.

Itt szeretnék szót keríteni a könyv egyetlen olyan momentumára, amellyel vitázni szeretnék. A szerzők nem egy írásból kiolvasható, hogy a politikai szférát úgy, ahogy van a pokol valamelyik alsó bugy-

rában helyezik el. Nem mintha az esetek többségében nem volna igazuk. De írásaik azt a benyomást és előítéletet erősítik, hogy a politikus ab ovo és von Haus aus romlottabb volna, mint más értelmiségi pályák munkásai. Szerintem viszont százalékosan mérve a politikusok közt is van annyi értékes ember, mint mondjuk az újságírók és írók vagy az ügyvédek között. Ha megnézzük például, mennyire ellenállás nélkül tűri csaknem teljes létszámban a médiaértelmiség, hogy a kormány a hozzá hű szélsőjobboldal segítségével kisajátítsa a közszolgáltatit, akkor beláthatjuk, hogy nem illeti meg a politikusokat az a megkülönböztetett hely a romlottság ranglétráján, amelyet az Első oldal szerzői nekik tulajdonítanak. Hagyományos és egyben divatos eljárás csak úgy általában viszolyogni a politikusoktól és a politikától. Ez azzal a káros következménnyel jár, hogy depolitizálja, és így még inkább kiszolgáltatja a lakosságot a napfényben ficáncolóknak. Ha ugyanis minden politikai tényező egyformán züllött, akkor miért tegyünk különbséget a pártok programjai és személyei között? Márpedig ma különlegesen fontos a legapróbb különbségek mérlegelése is. Ha például axiómának számít, hogy minden politikus lop, akkor nem derül ki, hogy van a parlamentben egy párt, melynek még egyetlen vezetőjét sem terhelte meg a személyes haszonszerzés céljából elkövetett lopás gyanúja. Ez a párt nemcsak elbizonytalanodása és elveinek gyakori zárójelbe tétele miatt nem vehető észre, hanem azért sem, mert vezetői közül talányos pénzből senki sem épített villát, Princz bankárral nem ápolott lukratív barátságot, meg nem írt forgatókönyvért pénzt nem vágott zsebre, közpénzből alapított adótorozásos vállalatokat lopott útlelvel segítségével török vándormunkások-

nak nem adott el, és így tovább. És még az is fontos különbség, hogy cse-e egy politikus, vagy rabol, hogy lebukása esetén dünyög-e némi pardont, vagy öklöt ráz, és küldi az adórendőreit. Egyszóval: a politikai szférát csak árnyaltan szabad és csak így érdemes utálni.

Említettem már: a könyv nagy értéke, hogy végigkísér bennünket történetünkön. Nem ugyanazon a hangon, hanem három szövegszál kíséri bennünket végig. Három szemlélet, három stílus, három vérmérséklet. Közös bennük a szatirikus látásmód, oltott düh. Váncsa többnyire messzebből startol témája felé, mitológiai vagy kulturális talajról száll fel, és mielőtt lecsapna, nagy köröket ír le, mint halászdó madár a széles víztükör fölött. Kovács Zoltán konkrét híreket és eseményeket görget

maga előtt, mint galacsinhajót a galacsinokat, és ebből a konkrétitásból jut el általánosításokig. Megyesi pedig a hétköznapi élet tényeivel lép fel, feleségei, lányai, birkái, kesztyűk, napszemüvegek kellene neki, és ő maga is folyton-folyvást jelen van a tárgyai között, és amikor szétnéz, látjuk a szemét.

A jó publicisztika, akárcsak a vers, megőrzi írója személyiségét. Ez a személyiség ad végső hitelt a mondandónak, személyiség nélkül csak nyögve nyelhető tényhalmazok állíthatók elő. Az Első oldal szerzői szerencsésen egészítik ki egymást. Szinte kedvet érek rá, hogy magam is három felé hasadjak – ez most azzal a különleges előnnyel járna, hogy egyszerre gratulálhatnék új könyvükhöz nekik.

EÖRSI ISTVÁN
író

Kezdő politikus

